

Sociale medier i dansk- undervisningen

I dette bachelorprojekt undersøges hvorfor det er skolens opgave at forholde sig til sociale medier og hvordan en undervisning i dansk på sluttrinnet kan bidrage til elevernes identitets- og kompetenceudvikling gennem det sociale medie Facebook.

Vejledere: Søren Vestergaard Riis og Birte Kvist

Tanja Lee Dalsgaard – bk9d468
Blaagaard/KDAS
05-08-2013

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Problemformulering	3
Læsevejledning	4
Undersøgelsesmetode	4
Begrebsafklaring.....	4
Opgavens struktur.....	6
Emneafgræsning	7
Det teoretiske grundlag	7
Definition af Facebook som et socialt medie	7
Identitet og samfund under forandring	9
Identitet og Giddens selvidentitetsbegreb	10
Netværkssamfundet	12
Identitet og sociale medier – en sammenfatning	12
Den kategoriale dannelsesteori.....	13
Kompetencebegrebet og digital dannelse.....	13
Empiri	15
Analyse af læremidlet <i>Det Digitale Spejl</i>	15
Faglig profil.....	16
Undervisningsprofil.....	18
Læringsprofil	18
Didaktisk profil.....	19
Vurdering af læremidlet <i>Det Digitale Spejl</i>	19
Egne erfaringer med iscenesættelse af <i>Det Digitale Spejl</i>	21
To undervisningslektioner	22
Evaluering af læringseffekt	27
Diskussion af danskfagets identitet	30
Metodekritik	32
Konklusion	32
Handleperspektiv	33
Perspektivering	34
Litteratur	35

Indledning

Børn og unge tildeles i dag mange navne som eksempelvis *cyberkids*, *netgenerationen* og *digitale indfødte* (Sørensen, 2011, p. 102). En naturlig del af hverdagen for eleverne i dag er at være online, med alt hvad dette indebærer. Ifølge en undersøgelse foretaget af Malene Charlotte Larsen bruger op mod en tredjedel af de 12-18-årige mere end to timer dagligt på sociale mødesteder på internettet (Larsen, 2010, pp. 124-125). Gennem mine praktikperioder har jeg erfaret, at Facebook er elevernes foretrukne sociale medie.

Jeg finder denne generations brug af sociale medier spændende, og sociale medier vækker en nysgerrighed og undren som kommende lærer: Hvilken indflydelse har sociale medier på eleverne? Hvad kan disse medier i forhold til skolens overordnede opgave?

I denne opgave tager jeg udgangspunkt i eleverne og deres brug af Facebook på den ene side og danskfaget på den anden side. Jeg er optaget af at undersøge, hvorfor det er skolens opgave at inddrage sociale medier i undervisningen. Skolen skal bidrage til, at eleverne bliver i stand til at håndtere mulige udfordringer, som de møder i deres nuværende og fremtidige liv. Skolen skal danne alsidigt, hvor det faglige, det sociale og det personlige aspekt kommer til udtryk. Sociale medier som indhold finder jeg relevant i den aktuelle skolediskurs, da der netop er meget lidt debat om sociale mediers betydning for elevernes identitets- og kompetenceudvikling.

Formålet med opgaven er at belyse, hvordan danskfaget kan udfordre elevernes identitetsudvikling samt udvikle deres kompetencer i forhold til brugen af sociale medier. Eleverne skal være ferme til at navigere rundt i den digitale verden samtidig med, at de skal lære at bruge medierne på en tillidsvækkende måde med respekt for medierne og med en kritisk distance. Målet er, at eleverne opnår en viden om kommunikation på forskellige niveauer og i forskellige kontekster, og endvidere skal de være i stand til at tolke denne kommunikation. Eleverne skal ikke blot opleve og bruge de sociale medier, de skal også forstå dem kognitivt. Problematikken har jeg sammenfattet i følgende formulering¹.

Problemformulering

Hvorfor er det skolens opgave at forholde sig til sociale medier i undervisningen? Hvordan kan en undervisning i dansk på sluttrinnet bidrage til elevernes identitets- og kompetenceudvikling gennem det sociale medie Facebook?

¹ Jeg har omformuleret min problemformulering i forhold til den oprindelige, idet den nu koncentrerer sig om sociale medier i stedet for læsning på internettet.

Læsevejledning

I dette kapitel vil jeg præsentere opgavens opbygning. Jeg vil redegøre for min undersøgelsesmetode, definere centrale begreber, beskrive opgavens struktur og afgrænse opgavens emne i forhold til relaterede emner. Under begrebsafklaringen vil jeg præsentere mit lærings-, menneske- samt mediesyn.

Undersøgelsesmetode

Jeg vil analysere og vurdere *Det Digitale Spejl*, som er et læremiddel til udskolingen omhandlende sociale medier. Det er et gratis internetbaseret læremiddel, som kan findes på detdigitalespejl.dk. Flere organisationer og virksomheder står bag projektet². *Det Digitale Spejl* udgør tre undervisningsforløb med hver sit tema: Det digitale fællesskab, De digitale fodspor og Den digitale identitet. Til hver præsentation tilhører en animationsfilm. Jeg vil foretage en didaktisk læremiddelanalyse, som den kommer til udtryk i Jens Jørgen Hansens *Læremiddellandskabet* (Hansen, 2010). Jeg har benyttet et af undervisningsforløbene, Den digitale identitet, i en 8. klasse i dansk i to lektioner. Jeg vil derfor inddrage mine egne erfaringer i forbindelse med brugen af læremidlet. Jeg har fastholdt disse data som en lydoptagelse, som jeg har transskriberet. De teoretiske perspektiver i opgaven diskuteres og vurderes i forhold til læremidlet og min egen undervisningspraksis. Jeg vil undersøge, om dette læremiddel kan bidrage til elevernes identitets- og kompetenceudvikling. Hvorfor det er skolens opgave at inddrage sociale medier i undervisningen diskuteres ligeledes ud fra opgavens teoretiske perspektiver og ud fra en diskussion om danskfagets identitet.

Begrebsafklaring

Jeg vil i dette afsnit præsentere mit lærings- og menneskesyn samt mediesyn. Jeg vil herigennem argumentere for mit ståsted som lærer og definere, hvad jeg anser som vigtigt i en undervisning. I forhold til elevernes læring har jeg den opfattelse, at viden skabes i samspillet med andre og at eleven selv skal være aktiv i tilegnelsen af viden. I og med at læring ikke kan opfattes normativt, er jeg af den opfattelse, at et læringssyn må være til åben forhandling. Denne opgave tager udgangspunkt i

² "Det Digitale Spejl" er opstået på initiativ af Telekommunikationsindustrien og udformes i fællesskab af de børnefaglige organisationer Red Barnet, Børns Vilkår, Digital Dannelse, Medierådet og Center for Digital Pædagogik med faglig støtte af Danmarks Undervisningsportal EMU.dk. Lokaliseret den 4. juni 2013 på: <http://www.detdigitalespejl.dk/index.php?id=162>

et konstruktivistisk læringssyn. Jeg er bevidst om, at dette læringssyn kan indtage mange forskellige positioner, men det vil jeg imidlertid ikke udfylde nærmere her. Jeg vil nøjes med en nærmere beskrivelse af, hvordan jeg opfatter læring. Viden er ikke en kontekstløs størrelse, der bare kan overdrages til eleven. Lærerens opgave bliver at tilrettelægge undervisningen og strukturere indholdet, så eleven støttes i selv at tilegne sig viden, hvilket kan ske på klassen, i grupper eller individuelt. Et konstruktivistisk syn på læring lægger vægt på, at eleverne aktivt skal undersøge og arbejde med komplekse autentiske opgaver (Hansen, 2010, pp. 117-120).

Dette læringssyn anlægger jeg på baggrund af mit dialektisk-materialistiske menneskesyn. Det dialektisk-materialistiske menneskesyn gør sig gældende i den pædagogiske praksis. Mennesket og omgivelserne påvirker hinanden i en dialektisk proces, hvor en forståelse af mennesket også må rumme en forståelse af samfundet (Jerlang, 1999, p. 16). Ud fra dette synspunkt skal eleverne i skolen ses "[...] som såvel subjekt som objekt – som skaber af samfundet og samtidig produkt heraf" (ibid.). Eleverne er både et produkt af samfundet og samtidig også med til at skabe det. Verden og mennesket skal forstås i et helhedssyn, hvor alle påvirker hinanden. Dette leder mig videre til at definere mit mediesyn.

Den svenske medieforsker Karin Stigbrand har inddelt de forskellige mediepædagogiske forståelser i fire kategorier, som jeg i det følgende kort vil definere for at kunne diskutere mit eget mediesyn. *Det aristokratiske og elitære mediesyn* anser eleven som skrøbeligt, og vi skal som lærere beskytte eleverne mod medierne. *Det ideologikritiske mediesyn* anser eleven som offer og novice og gennem undervisning, skal eleverne have opbygget et selektivt og kritisk beredskab. *Det konstruktivistiske mediesyn* anser eleven som kompetent, robust og som en aktør. Udvikling af evnen til selvrefleksion bliver målet for undervisningen, og der søges en sammenhæng mellem erfaringer, refleksion og kommunikation. Det produktive og skabende mediearbejde bliver omdrejningspunktet. Til sidst er der *det dekonstruktivistiske mediesyn*, der anser eleven som en kompetent mediebruger, som forholder sig refleksivt, legende og ironiserende til medierne. Eleverne bruger medierne i deres identitetsproces, hvor de kan finde holdepunkter til at orientere sig i forhold til omverdenen (Iversen, 2002 pp. 19-23).

Det konstruktivistiske og dekonstruktivistiske mediesyn tilbyder en ny forståelse af begrebet *mediekompetence*. Jeg ser eleverne som aktører, der udvikler en viden om brugen af sociale medier i deres fritid, der giver dem kompetencer inden for dette felt. For at vende tilbage til mit menneskesyn anser jeg eleverne som subjekter med evne til at tænke og agere i omgangen med medier. Eleverne skal forstå sig selv i forhold til deres omverden og de reaktioner, de får fra andre. De sociale medier påvirker på den ene side eleverne, og på den anden side er eleverne selv aktører og med til at

skabe de sociale medier. Der er ingen tvivl om, at eleverne eksperimenterer med nye medieformer og herigennem opnår viden om brugen af disse medier. Samtidig er jeg af den overbevisning, at skolen skal udfordre elevernes kompetencer, da skolen kan bidrage med en anden viden, end den eleverne selv erhverver. Jeg lægger vægt på, at eleverne skal udvikle en evne til at forholde sig kritisk og reflektivt til medier. Jeg mener ikke, at en mediepædagogik alene kan forstås ud fra et bestemt mediesyn, da virkeligheden er mere kompleks.

Jeg har præsenteret mit syn på læring samt mit menneske- og mediesyn. Disse bliver mit værdimæssige fundament for opgaven. Jeg vil i det følgende præsentere opgavens struktur.

Opgavens struktur

Jeg vil først give en karakteristik af Facebook som et socialt medie, da jeg i opgaven løbende inddrager og kommenterer funktionerne på denne side. Jeg vil dernæst undersøge, det samfund skolen er en del af, da den ydre kontekst får betydning for undervisningen. For at synliggøre dette inddrager jeg sociologen Anthony Giddens og hans modernitetsteori. Jeg vil i dette afsnit ligeledes definere begrebet *identitet* ud fra Carsten René Jørgensens forståelse. Jeg ønsker desuden at definere *selv-identitetsbegrebet* ud fra Giddens forståelse. Jeg inddrager disse teorier for at belyse, hvilke udfordringer det senmoderne samfund fordrer i forhold til elevernes identitetsudvikling. Endvidere inddrager jeg Manuel Castells, der karakteriserer samfundet som et netværkssamfund. Jeg vil dernæst inddrage Wolfgang Klafki og hans teori om den *kategoriale dannelse*, idet denne er retningsgivende for valg af indhold. Hvad eleverne skal lære i det senmoderne samfund, belyser jeg med afsæt i Jeppe Bundsgaards begreb om *kompetencer*. I den forbindelse introducerer jeg *netværkskompetencen*, da netop den kompetence er relevant for mit projekt. Jeg vil endvidere i dette afsnit tage udgangspunkt i Lotte Nyboes definition af begrebet *digital dannelse*, som bliver et overordnet mål for en undervisning omhandlende sociale medier.

Efter teoriafsnittene vil jeg beskrive min empiri, som tager afsæt i læremidlet *Det Digitale Spejl* samt min egen undervisningspraksis. Den første del består af en analyse og vurdering af læremidlet *Det Digitale Spejl*. Jeg vil i anden del beskrive og analysere min egen undervisning med afsæt i dette læremiddel. Herefter vil jeg evaluere og reflektere over læringseffekten. Jeg vil løbende belyse empirien med opgavens teorier og begreber. På baggrund af ovenstående analyse vil jeg efterfølgende diskutere danskfagets identitet for at belyse, hvorfor det er skolens opgave at forholde sig til sociale medier i undervisningen. I kapitlet derefter vil jeg forholde mig kritisk til opgavens metode og undersøge hvilke forbehold, der er væsentlige at tage højde for. Til sidst følger det af-

sluttende kapitel, hvor jeg vil konkludere på opgavens undersøgelser. Jeg vil herefter belyse, hvordan min undervisningspraksis kunne kvalificeres. Jeg afrunder opgaven med en perspektivering.

Emneafgræsning

Jeg har udvalgt ovenstående indhold for at belyse og diskutere opgavens problemstilling. Jeg har valgt at fokusere på sluttrinnet, da identitetsudfordringerne bliver tydelige i denne alder og er et vilkår, som læreren må forholde sig til. Denne aldersgruppe bruger mere tid på internettet og de sociale medier end de yngre elever, hvilket gør det aktuelt at tage emnet sociale medier op netop på sluttrinnet (Medierådet for Børn og Unge, 2009). Fokuseringen på sluttrinnet er endvidere begrundet ud fra min linjefagsspecialisering samt min interesse for netop denne aldersgruppe.

Det kunne være interessant at inddrage flere materialer om sociale medier og digital identitet, hvilket blandt andet kan findes på emu.dk/webetik. Jeg afgrænser dog min undersøgelse til at omfatte ét læremiddel og iscenesættelsen af denne på grund af opgavens omfang og min fokusering på sluttrinnet. Jeg inddrager ikke selve hjemmesiden, detdigitalespejl.dk, i min analyse, men forholder mig til lærervejledningen og undervisningsforløbene, da disse er relevante for min opgave.

I dette kapitel har jeg præsenteret min metodiske tilgang, og i det følgende vil jeg redegøre for opgavens teoretiske grundlag.

Det teoretiske grundlag

Jeg vil i dette kapitel beskrive og definere opgavens teoretiske grundlag. Kapitlet skal ses som et grundlag for en analyse af min empiri, som jeg foretager senere i opgaven.

Definition af Facebook som et socialt medie

Facebook er en kommunikationsbaseret netværksside, hvor brugerne er med til at skabe indholdet. Derfor er Facebook i høj grad en del af *web 2.0*, som er betegnelsen for den anden generation af tjenester på internettet, hvor brugerne har mulighed for at deltage aktivt i at dele information (Sørensen, 2010 p. 12). Facebook blev oprettet i februar 2004 af den Harvard-studerende Mark Zuckerberg med støtte fra Andrew McCollum og Eduardo Saverin. I starten havde kun studerende adgang, men siden da er Facebook gjort tilgængelig for alle, og medlemstallet stiger dagligt. Ultimo 2012 var der over en milliard aktive brugere. Facebook er den næstmest besøgte netværksside, kun overgået af Google (Wikipedia, 2012). Jeg vil i det følgende benytte metoden *deltagerobserva-*

tion til at beskrive Facebook, idet jeg selv har en profil på netværkssiden og på den baggrund kan inddrage mine egne erfaringer (Andersen, 2010 p. 47).

Facebook er en platform for personlig publicering, hvor brugerne får lejlighed til at præsentere sig selv i ord og billeder. Der er mulighed for at kommunikere med folk på tværs af tid og rum samt mulighed for at gå i direkte dialog med afsender/medlæser. Facebook har flere funktioner, udover selve profilen med brugerens grundlæggende oplysninger, der synliggør brugerens identitet i et bredt aspekt. Der er mulighed for at lave en statusopdatering til egen profil og en statuskommentar til venners statusopdatering. Med disse statuskommentarer bliver der hele tiden udført sproghandlinger, som optræder på brugernes startside. Det er i høj grad de *selvfremstillende* og *informerende* sproghandlinger, som brugerne udfører (Kristiansen, 1998). Et eksempel på en selvfremstillende statuskommentar kunne være: ”Glad for at have overstået min danske stil”. Gennem disse statuskommentarer skildres interesser og holdninger. ”Synes godt om” – funktionen gør det muligt at lade den opdaterende vide, at man synes godt om statusopdateringen uden nødvendigvis at skrive en personlig kommentar. Brugeren udfører her en selvfremstillende sproghandling blot ved at trykke på en knap.

Den måde hvorpå man markerer, hvem der er med på diverse billeder kaldes at *tagge*. Brugeren har mulighed for at tage sig selv og sine venner og kan desuden kommentere på disse billeder. Væggen på profilen kan benyttes af brugerens venner til at skrive kommentarer, hilsner eller linke til for eksempel en Youtube-video eller lignende. Brugen har desuden mulighed for at deltage i og oprette diverse grupper, og denne funktion gør det muligt at skabe og holde kontakt.

Facebook er udformet som en brugerkontrolleret side, hvor brugeren vælger, hvordan han eller hun vil fremstille sig selv og hvor mange og hvilke informationer, der skal videreformidles. Af andre sociale medier kan nævnes Arto, MySpace, Twitter, diverse datingsider og blogs. Begreberne sociale medier og sociale netværkssider anvendes i flæng. Larsen, der har skrevet en ph.d.-afhandling om unge og sociale netværk, definerer sociale netværkssider ud fra, at brugerne udfører:

- Sociale og kontaktskabende handlinger
- Personlige og profilerende handlinger
- Underholdende og interaktive handlinger
- Støttende og praktiske handlinger (Larsen, 2009 p. 48).

Disse forskellige handlingsmuligheder opsummerer meget præcist, hvad brugerne kan på Facebook. De to første kategorier, *sociale og kontaktskabende handlinger* samt *personlige og profilerende*

handlinger, er de primære grunde til at være på de sociale netværkssider (ibid.). I denne opgave benytter jeg betegnelsen sociale medier, da *Det Digitale Spejl* ligeledes bruger denne betegnelse.

I det følgende vil jeg inddrage Giddens' modernitetsteori for at belyse det samfund, skolen er en del af.

Identitet og samfund under forandring

Som lærer er det nødvendigt at have en viden om samfundet, da skolens opgave, som nævnt, indledningsvis blandt andet er at forberede eleverne til at håndtere mulige udfordringer, de kan møde i samfundet. På den baggrund bliver teorien en overordnet ramme for praksis, hvor målene for undervisningen alt andet lige må have sit afsæt i det omkringliggende samfund. I virket som lærer kan jeg bruge Giddens til at forstå elevernes identitetsudvikling, og hvilke udfordringer de står over for i dagens samfund.

Giddens tager udgangspunkt i det moderne samfunds institutioner og kendetegnene ved det moderne menneske, herunder vores selvidentitet og indbyrdes relationer. Giddens opererer med tre forhold, der kendetegner det senmoderne; *adskillelse af tid og rum*, *udlejringsmekanismer* og *refleksivitet*. Disse tre forhold vil jeg kort beskrive for dernæst at uddybe hans teori om selvidentitet.

Adskillelse af tid og rum er med til at skabe dynamik i samfundet, og vi kan i højere grad kommunikere med hinanden på tværs af tid og sted. På grund af den digitale udvikling kan vi befinde os i det samme virtuelle rum men ikke nødvendigvis på det samme sted.

Det andet forhold, som Giddens kalder udejringsmekanismer, hører tæt sammen med adskillelse af tid og rum. Sociale relationer er ikke begrænset til lokalsamfundet. Giddens argumenterer ud fra to forskellige mekanismer, *symbolske tegn* og *ekspertsystemer*, der sammenfattes i betegnelsen *abstrakte systemer* (Giddens, 1996, pp. 28-33). Ifølge Niklas Luhmann kan mennesket ikke længere magte at overskue kompleksiteten, og derfor må mennesket have tillid til de abstrakte systemer (Luhmann, 1999 p. 59). Ifølge Giddens kan de abstrakte systemer ikke undværes i det senmoderne samfund. Den teknologiske udvikling og globaliseringen gør, at vi er afhængige af de abstrakte systemers evne til at fungere, og det fordrer en tillid til disse systemer. De abstrakte systemer giver dog ikke mennesket moralsk støtte:

”Abstrakte systemer er afhængige af tillid, men de er ikke i stand til at give det moralske udbytte, som man kan få gennem personlig tillid, eller som ofte var mulig at hente i de traditionelle samfunds moralske rammer, som hverdagslivet udspillede sig indenfor” (Giddens, 1996, p. 161).

Med Facebooks indtog tvinges vi til at forholde os til kommunikation og sociale relationer på en ny måde, og det fordrer både en tillid til dette system samtidig med en ny diskurs om etik. Hertil kommer *webetik* på banen, hvilket jeg mener, er et uomgængeligt emne, når der arbejdes med sociale medier i skolen. Hvordan eleverne færdes og handler på internettet, er en vigtig diskussion at tage op.

Det sidste forhold Giddens opererer med er *refleksivitet*, hvor han skelner mellem den almenmenneskelige refleksivitet og modernitetens refleksive karakter. Mennesket foretager en konstant refleksiv handlingsregulering, når det handler, hvilket er et alment træk ved den menneskelige adfærd. Denne almenmenneskelige refleksion er typisk traditionsbestemt. Modernitetens refleksivitet er derimod ikke afgrænset af bærende normer, værdier og vaner. Alt undersøges og omfortolkes i lyset af ny information, hvor alle normer og værdier er genstand for overvejelser, diskussion og debat (ibid., pp. 32-33). Jeg har nu belyst Giddens modernitetsteori og jeg vil i det følgende inddrage hans teori om selvidentitet til at belyse den selv fremstilling, der foregår på Facebook.

Identitet og Giddens selvidentitetsbegreb

Jeg vil i dette afsnit forsøge at afklare Giddens selvidentitetsbegreb, da jeg vurderer, at dette kan belyse, hvordan eleverne blandt andet gennem sociale medier finder deres identitet. Først vil jeg kort indkredse identitetsbegrebet.

Identitetsbegrebet kommer fra det latinske ord *idem*, der betyder den eller det samme. Menneskets identitet konstitueres, udvikles og udfoldes i et vedvarende samspil mellem individet og omverdenen. Jørgensen skelner mellem en *numerisk identitet*, som henviser til, at man grundlæggende forbliver den samme over tid og en *kvalitativ identitet*, der: ”definerer, hvem man er (mig), hvordan man adskiller sig og er forskellig fra andre og hvem man ikke er, endsige ønsker at være eller blive (ikke-mig)” (Jørgensen, 2008 p. 29). Inden for den kvalitative identitet kan man udskille fire afgrænsede niveauer i menneskets identitet: *Jeg-identiteten*, *den personlige identitet*, *den sociale identitet* og *den kollektive identitet*. Jeg vil i nedenstående kort definere disse.

Jeg-identiteten er en persons subjektive fornemmelse af, hvem man er, og som i det normale udviklingsforløb opleves som en meningsfuld sammenhæng i fortid, nutid og fremtid. Jeg-identiteten er det tætteste, man kan komme på en kerne-identitet. Den personlige identitet henviser til individets mere bevidste mål, værdier og valg, der giver en oplevelse af at være et unikt individ. Den sociale identitet knytter sig til, hvordan man fremstår over for andre, og hænger sammen med de sociale roller og positioner individet indtager. Den sociale identitet knytter sig ligeledes til det

billede individet ønsker, at andre skal have af en. Den kollektive identitet bygger på menneskers kollektive identifikation med hinanden og fælles identifikation med ideer, mål etc. I forbindelse med sociale medier er det i særdeleshed den sociale identitet, som er i fokus. I det følgende vil jeg definere Giddens selvidentitetsbegreb.

At definere Giddens' selvidentitetsbegreb kan være vanskeligt, idet begrebet består af to størrelser; *selv* og *identitet*. Ifølge Giddens bliver selvet et refleksivt projekt, hvor man skal opretholde en positiv selvbiografi, som er omdrejningspunktet i selvidentiteten. Giddens formulerer det således:

”Selvets ”identitet” forudsætter, i modsætning til selvet som generelt fænomen, reflektiv bevidsthed. Selvidentitet er, hvad individet er bevidst ”om” med udgangspunkt i begrebet ”selvbevidsthed”. Selvidentitet er med andre ord ikke noget, der bare er givet som et resultat af kontinuiteten i individets handlingssystem, men derimod noget, der rutinemæssigt må skabes og opretholdes i individets reflektive aktiviteter” (Giddens, 1996 p. 68).

Vi skal hele tiden forholde os til vores egen fortælling og holde denne fortælling i gang. Giddens formulerer dette som en reflektiv proces. Han skriver: ”I moderniteten skal de forandrede selv derimod udforskes og konstrueres som en del af en reflektiv proces, der forbinder personlig og social forandring” (ibid., p. 46). I det reflektive projekt indgår kroppen sammen med sociale netværk, medier etc. Vi er tvunget til at foretage valg hele livet, hvilket kan komme til udtryk i hverdags-spørgsmål om tøj, udseende og fritidsinteresser, til store beslutninger om erhverv, relationer og overbevisninger. Dette skal ses i lyset af, at samfundet ikke længere har faste traditioner, som giver individet klart definerede roller. Førhen handlede vi på baggrund af tradition, hvorimod der i dag reflekteres over traditionen. Denne individuelle refleksivitet kan medføre en usikkerhed og tvivl, da fremtiden er åben, mulighederne mange og risikoen for at vælge forkert er stor (ibid., pp. 25 ff.).

Giddens fokuserer udelukkende på det reflektive aspekt i forhold til identiteten, men det er vigtigt at påpege, at der findes andre aspekter, som eksempelvis det emotionelle, som i lige så høj grad påvirker identiteten – blot mere ubevidst. Hans teori hviler på et sociologisk grundlag, hvilket ikke er tilstrækkeligt til at udfolde en samlet forståelse af identitetsbegrebet (Jørgensen, 2008 p. 35 f.). Identitet er altså andet og mere end blot en konstruktion, hvorfor jeg i ovenstående også har valgt at definere identitetsbegrebet ud fra Jørgensens fire niveauer. Jeg vil i det følgende afsnit belyse fællesskabet i det senmoderne samfund, der er præget af netværk.

Netværkssamfundet

Giddens har et mere optimistisk syn på den moderne udvikling end andre sociologer. Hvor nogle sociologer, for eksempel Ulrik Beck, stiller det traditionelle samfunds fællesskabsfølelse op over for det moderne samfunds individualisme og upersonlighed, forholder Giddens sig kritisk til dette. Han mener ikke, at den moderne udvikling har medført, at de menneskelige fællesskaber forsvinder. Fællesskaberne har bare ændret karakter, fordi vi i dag ikke er begrænset af tid og sted. Ved hjælp af bedre kommunikationssystemer og transport frigøres vi fra den lokale begrænsning. Vi kan i dag langt bedre og hurtigere komme i dialog med hinanden, hvilket de sociale medier er et godt eksempel på. I den forbindelse betegner Castells vores samfund som et *netværkssamfund*, der fordrer, at alle skal kunne indgå i et netværk, hvor den enkelte skal skabe og vedligeholde kontakter. Disse netværk bliver en del af vores private og arbejdsmæssige liv. De sociale medier understøtter organiseringen i netværk og på den måde bliver de vigtige for vores fremtid (Castells, 2003 pp. 431-438).

Identitet og sociale medier – en sammenfatning

Der er ikke tvivl om, at sociale medier påvirker eleverne i deres identitetsdannelse. I dag ses en konstrueret social identitet, som centrerer sig om at få social anerkendelse fra andre (Jørgensen, 2008 p. 78). Tidligere var den sociale identitet i højere grad tilskrevet én med afsæt i for eksempel social arv. I dag foregår dette i vid udstrækning gennem de sociale medier og i særdeleshed på Facebook med funktionerne ”Synes godt om” og statusopdateringer. Den personlige identitet er orienteret mod et image, som kan være flygtigt og overfladisk. Dette image kommer blandt andet til udtryk gennem den enkeltes profil. Tidligere var den personlige identitet i højere grad konform (ibid.). Udviklingen til det senmoderne samfund er, ifølge Giddens, en positiv udvikling set i forhold til identitetsdannelse (Giddens, 1996 pp. 40-43). På den baggrund handler det derfor om, at eleverne skal forstå at udnytte mulighederne og samtidig skal være forberedte på de forbundne risici ved en foranderlig og flygtig verden. Med udgangspunkt i Castells kan man argumentere for, at eleverne skal være i stand til at begå sig i netværkssamfundet, hvor det handler om at interagere og vedligeholde kontakter. I næste afsnit definerer jeg kategorial dannelse for at belyse indholdsvalget i skolen.

Den kategoriale dannelsesteori

I dette afsnit vil jeg redegøre for Klafkis teori om kategoriale dannelse. Kategorial dannelse indeholder både de *materiale*- og *formale* dannelsesteorier. Hverken den materiale eller formale vinkel må undlades, når man skal lave meningsfuld og eksemplarisk undervisning. Dannelse vedrører både elevernes udvikling og elevernes kunnen og viden, som henholdsvis knytter sig til formale og materiale dannelse. For at kunne begå sig i verden, er det vigtigt både at have en viden om verden, men også evnen til at kunne forholde sig til og reflektere over den viden for at begribe verden. At det formale og det materiale fungerer i et dialektisk forhold, formulerer Klafki som *den dobbeltsidige åbning* (Graf, 2004 p. 45). Formålet med dannelse er ifølge Klafki at bidrage til elevernes mulighed for at udvikle tre grundevner; *selvbestemmelse*, *medbestemmelse* og *solidaritet* (Klafki, 2001 pp. 68).

Som nævnt indledningsvis tager jeg i denne opgave udgangspunkt i eleverne og deres brug af Facebook på den ene side og danskfaget på den anden side. Jeg finder det væsentligt at undersøge, hvordan der kan etableres en såkaldt dobbelt åbning her. Om indholdet rummer et dannelsespotentiale kan analyseres ud fra det *eksemplariske princip*. Det eksemplariske princip indebærer, at indholdet skal være repræsentativt for faget. Indholdet er pædagogisk eksemplarisk, når det åbner for noget *fundamentalt* og *elementært* (Graf, 2004 pp. 69-72). Jeg vil videre i opgaven forholde mig til problematikken om den dobbeltsidige åbning.

Kompetencebegrebet og digital dannelse

I dette afsnit vil jeg beskrive kompetencebegrebet, hvor jeg tager afsæt i Bundsgaards bog *Kompetencer i dansk* (Bundsgaard, 2009). Han introducerer *netværkskompetencen*, som jeg vil bruge til at definere, hvilke kompetencer, der er væsentlige for eleverne at udvikle i forhold til sociale medier. Efterfølgende inddrager jeg Nyboes tanker om digital dannelse for nærmere at belyse, hvad dette begreb indebærer.

For at kunne begå sig i samfundet, må eleverne ifølge Bundsgaard have nogle kompetencer og disse tre overordnede kompetencer er: *sociale*, *fortolkningsmæssige* og *kommunikative kompetencer* (Bundsgaard, 2009 pp. 9-11). Bundsgaard definerer kompetencebegrebet således:

”Kompetence er at vide hvad der skal til, og kunne håndtere udfordringerne i en given situation, såvel kropsligt, som kognitivt og følelsesmæssigt og - at ville håndtere disse udfordringer (dvs. at have kræfterne til det (energi), synes det er væsentligt (motivation) og godt (etik)”

(ibid., p. 13).

I kapitel fire, Kommunikative kompetencer i et netværkssamfund, introduceres netværkskompetencen, som både består af en social og kommunikativ del (ibid., p. 88). Jeg vil videre i opgaven forholde mig specifikt til netop denne kompetence. Definitionen af netværkskompetencen bygger på en forestilling om, at vores samfund er blevet et netværkssamfund, jævnfør Castells. Netværkskompetencen kan deles op i følgende underkompetencer:

- At kunne opbygge, vedligeholde og tage aktivt del i et fællesskab
- At kunne se, møde og forstå mennesker og ytringer i den kontekst de indgår i
- At kunne kommunikere hensigtsmæssigt i situationen
- At kunne konstruere troværdige selvfortællinger
- At kunne udvise empati – også over for dem, man ikke kan se
- At kunne deltage i fredelige løsninger af konflikter (ibid.).

Der hersker ingen tvivl om, at eleverne er meget aktive på de sociale medier og forstår at kunne opbygge og vedligeholde et fællesskab. Den sociale del af netværkskompetencen opnår de igennem den *uformelle læring*, som knytter sig til dagligdags- og fritidsaktiviteter, der bygger på lyst og motivation (Nyboe, 2009 pp. 67-72). Der hvor skolen har en vigtig opgave, er i forhold til den kommunikative del, som indebærer en forståelse for forskellige kommunikationssituationer og en analyse af forskellige tekster med henblik på at kontekstualisere dem. Her skal den *formelle læring* sættes i spil, der knytter sig til en skolekontekst og indebærer fastlagte mål (ibid.). Når indholdet er sociale medier, er det i særdeleshed genren *semioffentlige tekster*, der bliver omdrejningspunktet. Denne genrekategori indeholder de tekster, der for eksempel skabes på internettet i forskellige rum, hvor det oftest er få, der deltager i kommunikationen (Bundsgaard, 2009, pp. 17-18).

Til at supplere Bundsgaards kompetencebegreb inddrager jeg Nyboes tanker om digital dannelse. Hun skelner mellem dannelse på den ene side og kompetencer og færdigheder på den anden. Hvor kompetencer og færdigheder er den funktionelle dimension, der handler om viden og kunnen, er digital dannelse et overordnet mål og vedrører:

”[...] helheden omkring den enkeltes læring, udvikling af færdigheder og kompetencer og (identitets) dannelse og formning som menneske i en tid, hvor medierne spiller en stor rolle i vores hverdagsliv” (Nyboe, 2011, p. 17).

Nyboe sammenfatter udvikling af færdigheder, kompetencer og identitet i begrebet digital dannelse.

Det er vigtigt at påpege, at begreberne færdighed og kompetence anvendes i mange sammenhænge

og til stadighed er til forhandling. Som påpeget indledningsvis, skal eleverne kunne tolke og forstå kommunikation på forskellige niveauer og i forskellige kontekster. Udover analytiske og produktive kompetencer skal eleverne lære at forholde sig kritisk til tekster på internettet.

Fra mit synspunkt handler digital dannelse om evnen til at reflektere over digitale handlinger og konsekvenser. Digital dannelse indebærer ikke blot kompetencer, som er nødvendige for at kunne bruge digitale medier, men også en viden om medier. Med de sociale medier forholder vi os i uset grad til hinanden, og her skal eleverne deltage i de udfordringer, de møder. I den sammenhæng skal eleverne ses som aktører, jævnfør mit mediesyn. Det jeg vil fokusere på i min opgave, handler ikke om de tekniske færdigheder, men om begrebet digital dannelse som en helhed. Nyboe fokuserer på de digitale mediers betydning for børn og unges kommunikation, kultur, identitet og læreprocesser. Kompetencebegrebet fokuserer på, hvad der skal til for at håndtere både tilværelsen og arbejdslivet i det senmoderne. På den baggrund finder jeg kompetencebegrebet brugbart for mit projekt. Idet eleverne udvikler kompetencer, udvikler de sig også på det personlige plan, hvilket betoner, at udvikling af kompetencer og identitet hører sammen.

Jeg har i dette kapitel belyst min problemformulering ved at inddrage sociologiske, psykologiske, pædagogiske og danskidaktiske teorier. I det følgende kapitel vil jeg præsentere min empiri.

Empiri

Opgavens empiri består, som nævnt, af to dele. Første del af min empiri er læremidlet *Det Digitale Spejl*, som jeg vil analysere med henblik på efterfølgende at kunne vurdere, om det kan bidrage til elevernes identitets- og kompetenceudvikling. Anden del af min empiri består af mine egne erfaringer med iscenesættelsen af dette læremiddel.

Analyse af læremidlet *Det Digitale Spejl*

Jeg vil i dette kapitel foretage en didaktisk analyse af læremidlet *Det Digitale Spejl*, hvor jeg tager udgangspunkt i Jens Jørgen Hansens *Læremiddellandskabet* (Hansen, 2010). Jeg har udvalgt relevante analysepunkter og tillader mig at bytte om på rækkefølgen.

Det Digitale Spejl henvender sig, som nævnt, til sluttrinnet og består af tre undervisningsforløb med hver sit tema: Det digitale fællesskab, De digitale fodspor og Den digitale identitet. Læremidlet består af tre online prezi-præsentationer, hvilket er et præsentationsværktøj, der kan præsentere indholdet på en ikke-linær måde. Til læremidlet hører en lærervejledning, hvori der er en generel introduktion og vejledninger til de enkelte undervisningsforløb. Der er en animationsfilm til hver præsentation med en hovedperson, der hedder Klavs. Det er vigtigt at påpege, at læremidlet ikke

direkte henvender sig til et specifikt fag og på den baggrund, vil jeg tage mine forbehold, når jeg i det følgende analyserer det ud fra en danskfaglig kontekst. Der er dog ingen tvivl om, at det er oplagt at benytte læremidlet i dansk. For det første lægger det op til en diskussion om kommunikation generelt, både online og offline. For det andet lægger det op til, at eleverne bliver bevidste om, hvordan man interagerer på internettet, herunder afsender- og modtageraspektet. For det tredje kan brugen af dette læremiddel hjælpe eleverne til at få italesat og reflekteret over de tekster, de producerer og læser på internettet. Kort sagt handler det om genrekendskab.

Jeg afgrænser, som nævnt, min analyse til Den digitale identitet for at indsnævre mit undersøgelsesfelt og for herigennem at kunne give et dybere perspektiv. Det skal hertil tilføjes, at læremidlet opererer med begrebet selvfremsættelse, hvilket jeg videre i opgaven benytter på linje med begrebet selvfortælling. I det følgende vil jeg forholde mig til læremidlets faglige profil, undervisningsprofil, læringsprofil samt didaktiske profil for herigennem at foretage en vurdering af læremidlet.

Faglig profil

I lærervejledningen fremgår målene med læremidlet:

”At begå sig på sociale medier er en kompetence alle har brug for at udvikle, og målet med dette undervisningsforløb er at udvikle elevernes kompetencer til at navigere i den komplekse og foranderlige digitale verden.”

Eleverne skal altså udvikle kompetencer i at begå sig på sociale medier og navigere i den digitale verden. Der opstilles ikke konkrete mål og de kompetencer, som eleverne skal udvikle bliver ikke udspecificeret. Implicit understøtter læremidlet flere mål fra *Fælles Mål – It- og mediekompetencer i folkeskolen* (Undervisningsministeriet 2010). Faghæftet centrerer sig om fire temaer, der lægger op til en faglig og tværfaglig undervisning i skolen med udvikling af digitale kompetencer og digital dannelse som mål (ibid., p. 6). Under temaet Kommunikation, vidensdeling og samarbejde skal eleverne lære:

- At kende og beherske internettet og web 2.0's særlige kommunikationskonventioner i forhold til både afsender- og modtagerpositioner
- At kunne begå sig i et virtuelt univers, hvor samtalepartneres identitet og hensigt kan være uvis

- At kunne vurdere konsekvensen af at eksponere forskellige former for ytringer i det globale offentlige rum, som internettet udgør (ibid., p. 10).

Jeg vil i dette afsnit komme med eksempler på, hvordan læremidlet understøtter disse mål. Eleverne skal forholde sig til afsender- og modtagerpositioner, når de skal finde ud af, hvordan en Facebook-profil adskiller sig fra for eksempel en datingprofil. Profilen på Facebook henvender sig til en større omgangskreds og inkluderer både venner og familie. På en datingside har du en mere snæver skare af modtagere. Hertil skal overvejes, hvordan selvfremstillingen foregår på de forskellige slags profiler. Til sidst skal eleverne finde frem til, hvad en god Facebook profil er og blive enige om fem kendetegn ved en god profil. Her skal eleverne i høj grad overveje modtageraspektet. Animationsfilmen til Den digitale identitet, hvor samtalepartnerens identitet er uvis, lægger op til en diskussion om online opførsel, idet hovedpersonen Klavs ikke formår at afpasse sin opførsel efter sammenhængen. Det er et faktum at skrive og kommentere statusopdateringer på Facebook, i høj grad benyttes af alle brugere. Men overvejer eleverne deres ytringer og hvilke signaler og medbetydninger en statusopdatering nødvendigvis kan føre med sig? Ved at gennemgå de forskellige typer, en Facebook-bruger kan fremstå som online, tvinges eleverne til at forholde sig til disse typer og overveje, hvilken type de selv er. Opgaven knytter sig til det sidste mål, hvor eleverne skal vurdere konsekvensen af deres ytringer på internettet.

Læremidlet henviser ikke eksplicit til trin- eller slutmål for dansk og begrundelsen herfor er, som påpeget, at det ikke henvender sig til et specifikt fag. Graden af didaktisering er altså lav. Implicit understøtter det dog flere slutmål for danskfaget. Det er indlysende, at eleverne som en forudsætning for at kunne deltage i kommunikationen på internettet skal beherske det skrevne sprog. Under Sprog, litteratur og kommunikation står der, at eleverne skal være i stand til at vise indsigt i samspillet mellem genre, sprog, tekst, indhold og situation samt demonstrere et analytisk beredskab overfor tekster og andre udtryksformer (Undervisningsministeriet, 2009 p. 13). Endvidere ses det i læseplanen for danskfaget, at der er flere ligheder med målene i *Fælles Mål 2009 – It- og mediekompetencer i folkeskolen*. Eleverne skal i 7.-9. klasse arbejde med at: ”kommunikere via forskellige elektroniske medier med bevidsthed om afsenders og modtagers ansvar”. Endvidere skal eleverne: ”undersøge og vurdere kommunikation, herunder kommunikationsformer og mediebegrebet” (ibid., p. 29). Læremidlet understøtter implicit flere mål fra *Fælles Mål*, og alle disse mål lægger op til, at eleverne udvikler deres netværkskompetence og endvidere deres digitale dannelse.

Undervisningsprofil

Læremidlet lægger op til forskellige organisationsformer, og i lærervejledningen opstilles de som fem delelementer:

1. Et læreroplæg
2. En kort animationsfilm
3. Klassediskussion
4. Gruppearbejde
5. Opsamling

Undervisningsmønsteret er tænkt som formidling og en kombination af lærerstyret emneundervisning samt emnearbejde med elevmedbestemmelse. (Kristensen, 2007 pp. 125-127). Lærerens opgave er først at agere som formidler, idet de forskellige temaer skal formidles. I temaet Den digitale identitet skal læreren formidle forskellen på de tre begreber *identitet*, *profil* og *image*.

Efter visningen af animationsfilmen lægges der op til en klassediskussion. Animationsfilmen har to slutninger, der begge ender dårligt, og det er på den måde ikke et spørgsmål om at vælge den rigtige slutning. Som det kommer til udtryk i lærervejledningen, er det derimod et spørgsmål om, at eleverne reflekterer over konsekvenserne af de valg, de træffer. Klassediskussionen lægger op til at læreren agerer som vejleder, og den rolle er den samme som under gruppearbejdet. Forholdet mellem de forskellige roller, læreren som formidler og læreren som vejleder, lægger op til en fornuftig vekselvirkning, hvor lærerrollen ikke bliver for dominerende.

I forhold til planlægningen af undervisningen fungerer lærervejledningen som en strukturerende drejebog med forslag til øvelser og opgaver. Læreren kan vælge om undervisningen skal foregå over tre eller ni lektioner.

Læringsprofil

Gennem animationsfilmen lægger læremidlet op til visuel og auditiv perception. Eleverne skal ikke analysere og fortolke, og på den måde forholder læremidlet sig i overvejende grad til holdningsprægede mål. Eleverne skal gruppevis ved hver præsentation diskutere et givet emne. Aktivitetsformerne er overvejende præget af samtale og diskussion. Intentionen med læremidlet er at starte en konstruktiv dialog i klassen om elevernes brug af sociale medier. På den baggrund understøtter aktivitetsformerne denne intention, idet dialogen bliver et omdrejningspunkt.

Undervejs i læreroplægget og i klassediskussionen er der fokus på elevernes erfaringer omkring de forskellige temaer, og her tages der udgangspunkt i det induktive princip. Som eksempel kan nævnes de spørgsmål, der stilles efter animationsfilmen: Har du stået i et lignende valg? Hvad

gjorde du? Gik det godt eller skidt? Læremidlet iscenesætter eleven som lærende individ, hvor elevens erfaringer og holdninger sættes i centrum. I lærervejledningen lægges der endvidere op til at følge dette princip, hvor der er forslag til spørgsmål til klassen, eksempelvis: Hvad er anderledes, når du kommunikerer online med dine venner? Her fokuseres der på, at eleverne selv finder frem til, hvordan kommunikationen er anderledes, når de henholdsvis kommunikerer online og offline. Det er tydeligt, at læremidlet favoriserer en undervisning præget af dialog.

Didaktisk profil

En kritik af læremidlet er manglen på forslag til differentiering. Hvordan kan læreren tilgodese de elever med svage forudsætninger for at kunne deltage i en dialog på klassen? Her er det vigtigt at have fokus på, at der muligvis kan være nogle elever, der forudgående har behov for at overveje deres tanker for at kunne deltage konstruktivt i en klassesamtale. Dette kunne tilgodeses ved forskellige aktivitetsformer for eksempel hurtigskrivning eller, at eleverne diskuterer med sidemanden. På den måde får eleverne vendt deres tanker og kan være bedre rustet til at indgå i en dialog på klassen efterfølgende.

Et andet punkt, som der ikke tages højde for i læremidlet, er refleksioner over evaluering. Hvilke evalueringsredskaber og -former, der ville være hensigtsmæssige at benytte i arbejdet med *Det Digitale Spejl*, er op til den enkelte lærer. Grunden til at evaluering ikke er medtænkt kan være på grund af manglen på tydelige mål. Læremidlet lægger ikke eksplicit op til at fremme kundskaber og færdigheder. Evaluering forudsætter klare og tydelige mål, og da dette ikke fremgår eksplicit, er det svært at forholde sig til en evaluering. Det sidste element, opsamling, lægger op til en evaluering, idet der står: Hvad nåede vi frem til? Men hvordan der konkret skal samles op, og hvordan klassen skal finde ud af, hvad de nåede frem til, fremgår ikke.

Jeg har nu analyseret *Det Digitale Spejl* i forhold til læremidlets faglige profil, undervisningsprofil, læringsprofil samt didaktiske profil. Jeg vil i næste afsnit foretage en vurdering af læremidlet.

Vurdering af læremidlet *Det Digitale Spejl*

Læremidlet kan give elever, såvel som lærere, en bevidsthed om de udfordringer, der kan dukke op, når man færdes online. Omdrejningspunktet, som også ligger i læremidlets navn, er, hvordan vi spejler os i hinanden, og spejler os selv på de forskellige sociale medier på internettet.

Det er ikke tidskrævende at sætte sig ind i læremidlet, og derfor fungerer det godt som en guide, der giver ideer til, hvordan man som lærer kan tilrettelægge en undervisning omhandlende sociale medier. *Det Digitale Spejl* rummer ikke alt, som læreren forventes at skulle tage højde for i undervisningen. Det er heller ikke læremidlets intensjon, og lærervejledningen lægger derfor op til, at læreren inddrager egne didaktiske overvejelser. Læremidlet har, som nævnt, en lav valideringsgrad, hvilket muligvis kan begrundes i initiativtagernes baggrund.

Pointerne i animationsfilmene er aktuelle og lægger op til diskussion. Dog vurderer jeg, at animationsfilmene fremstår useriøse, både med hensyn til stemmeføring, layout og selve handlingen. Autentiske historier med personer på elevernes alder ville sandsynligvis fungere mere hensigtsmæssigt.

Læremidlet er præget af et konstruktivistisk læringssyn, idet det tager udgangspunkt i, at eleverne besidder en etableret viden, som skal reorganiseres gennem en læreproces. Undervisnings- og arbejds mønstret er præget af dialog. Det kan diskuteres, hvilket mediesyn *Det Digitale Spejl* er præget af. Tanken bag læremidlet er, at eleverne bruger de sociale medier i deres identitetsproces. Der er fokus på, at eleverne skal rustes til at begå sig på sociale medier, og endvidere er der fokus på at efterbearbejde de sociale medier og på den måde skabe et læringsrum for refleksion. Eleven anses som et individ med et udviklet beredskab i forhold til de sociale medier. Men samtidig lægger læremidlet op til, at læreren og eleverne skal gå i dialog med hinanden og netop udvikle elevernes beredskab. Dette ses i ordvalget i en kort beskrivelse af de forskellige forløb. For eksempel lyder beskrivelsen til Den digitale identitet som følger: ”Du tegner et billede af dig selv, når du taster” (Center for Digital Pædagogik, s.a). Hermed lægges der op til, at eleverne skal blive bevidste om dette billede. På den baggrund er *Det Digitale Spejl* præget af både det konstruktivistiske og det dekonstruktivistiske mediesyn.

Læremidlet kunne være mere didaktisk forankret og relatere til *Fælles Mål*. På den anden side tvinges læreren til at reflektere over egne didaktiske idéer og netop overveje, hvordan læremidlet kan indgå i danskfaget. Læremidlets syn på danskfaget fremgår ikke eksplicit, da det, som nævnt, ikke relaterer sig specifikt til dansk. Dansk som et kommunikationsfag og dansk som et dannelsesfag kommer implicit til udtryk i lærervejledningen og gennem valg af indhold og opgaver. Som jeg har udfoldet i analysen af læremidlet, skal eleverne lære at kommunikere forskelligt i forskellige kontekster. Pernille Matthiesen fra Børns Vilkår, har udtalt følgende i en pressemeddelelse om *Det Digitale Spejl*:

”Ligesom i resten af livet har børnene behov for at lære at forstå sig selv og andre på nettet. Det handler simpelthen om dannelse, som er så vigtig for børns udvikling, uddannelse og fremtid – og her mangler børnene ofte voksne, der forstår den digitale verden og kan guide dem på en positiv måde” (Dansklærerforeningen, 2011).

Dette understreges yderligere i lærervejledningen, hvor der står at ”*Det Digitale Spejl* er et undervisningsforløb om netetik og digital adfærd” (Center for Digital Pædagogik, s.a). Læremidlet centrerer sig om, at elevernes selvverden bør inddrages til selverkendelse.

Den didaktiske læremiddelanalyse er dog ikke nok for at opnå en fuld forståelse af *Det Digitale Spejl*, hvorfor jeg nu vil inddrage min egen undervisningspraksis som empiri.

Egne erfaringer med iscenesættelse af *Det Digitale Spejl*

I dette kapitel tager jeg udgangspunkt i mine egne erfaringer fra en konkret undervisningssituation, hvor jeg benyttede præsentationen Den digitale identitet fra *Det Digitale Spejl*. Jeg zoomer ind på to sammenhængende lektioner. Inden jeg beskriver disse to lektioner, vil jeg først præsentere min planlægningsstrategi.

Jeg har på forhånd valgt en læremiddelstyret planlægningsstrategi, idet *Det Digitale Spejl* harmonerer med mit eget læringssyn. Som nævnt, under afsnittet Begrebsafklaring har jeg den opfattelse, at eleverne skal være aktive i deres læreprocesser, og undervisningen må derfor tage udgangspunkt i, at eleverne besidder en eksisterende viden, som skal reorganiseres. Endvidere harmonerer det med mit mediesyn, hvor jeg anser eleverne som kompetente, og hvor rammerne skal skabe mulighed for refleksion.

Lærervejledningen bruger jeg som et instruerende redskab, og jeg benytter den organisering af undervisningen og de aktivitetsformer, som læremidlet lægger op til. Begrundelsen for at vælge en læremiddelstyret planlægningsstrategi er endvidere, at jeg er nysgerrig efter at erfare, hvordan *Det Digitale Spejl* vil fungere i en undervisningssituation samt, om det kan bidrage til elevernes identitets- og kompetenceudvikling. Jeg vil helt konkret undersøge, om læremidlet kan bidrage til at udvikle elevernes netværkskompetence, hvor der er fokus på, at eleverne skal blive bevidste om deres selvfortællinger, kommunikere hensigtsmæssigt i situationen og kunne se, møde og forstå mennesker og ytringer i den kontekst, de indgår i. Min opgave bliver at lede dialogen i klassen, og jeg vil lægge op til, at elevernes stemmer skal høres.

I det følgende vil jeg beskrive undervisningssituationen i ord ud fra egne logbogsnotater samt foretage en analyse og fortolkning. Jeg har, som nævnt, transskriberet klassesamtalen og udvalgt

enkelte sekvenser, jeg finder relevante for en analyse. Jeg har valgt at integrere beskrivelsen af min empiri med min analyse, idet jeg løbende kommenterer på de enkelte sekvenser. Min indsamling af data bygger på en kvalitativ metode, som tager udgangspunkt i et casestudie. Jeg har foretaget en deltagerobservation, hvor jeg selv er aktør (Rønn, 2006 pp. 272-273). Jeg analyserer løbende sekvenserne med udgangspunkt i opgavens teoretiske grundlag. Jeg henviser løbende til overskrifterne i prezi-præsentationen Den Digitale identitet. Flere steder springer jeg frem i tid, og dette er påpeget i teksten³.

To undervisningslektioner

Jeg starter lektionen med en generel samtale om Facebook. Vi taler om, hvad eleverne bruger Facebook til og hvordan. Mange af eleverne erklærer sig enige i, at de bruger Facebook til at holde kontakt med deres venner. Jeg vil fremhæve enkelte ytringer:

S: Kigger på statusopdateringer

M: Ja man følger med i, hvad der sker (.) holder sig opdateret

L: Hvordan bruger I det?

A: Når du chatter over Facebook, er det både nemmere og hurtigere (.) Det er hurtigere at få svar fra dem du skriver til

R: Man kan hurtigt aftale noget med nogen

Eleverne bruger Facebook til at holde sig opdateret. Det handler om at være til stede og at være i dialog. Dialogen med andre er yderst vigtig i identitetsarbejdet. I den forbindelse vil jeg inddrage Morten Bay og hans fremstilling af netværksmennesket, som kommer til udtryk i bogen *Homo connexus – netværksmennesket* (Bay, 2009). Bay taler om, at vi har fået en ny indstilling til livet, idet vi er blevet netværksmennesker. Dette skal ses i forlængelse af, at samfundet er blevet et netværks-samfund, jævnfør Castells. Bay bruger i sin bog et fænomen, *connected presence*, som stammer fra sociologen Christian Licoppe. Dette fænomen beskrives som en ny mellemvej mellem fysisk fravær og tilstedeværelse (Bay, 2009 p. 170). Med hans tanker kan man argumentere for, at den konstante dialog over for eksempel Facebook er med til at nedbryde forskellen mellem fysisk og ikke-fysisk tilstedeværelse. Identitet, dialog og forbindelse hænger uløseligt sammen: ”Homo connexus [netværksmennesket] er i en konstant dialog med sit netværk, for uden forbindelserne er der ingen identitet, og dermed ingen eksistens” (ibid., p. 135). Der er sket en ændring i vores kultur, og vi har tilsyneladende ikke i så høj grad brug for at være fysisk tilstede, når vi er sammen. Adskillelse at tid

³ Forkortelsen L står for Lærer. Et punktum i parenteser angiver et lille ophold mellem ytringer.

og rum, som er et af forholdene, der ifølge Giddens kendetegner det senmoderne, influerer på elevernes hverdag. Elevernes kommunikation, sociale relationer og identitet er ikke kun knyttet til det fysiske rum, men også til det virtuelle rum (Sørensen, 2010 p. 56). På den baggrund bliver de forskellige elementer på Facebook vigtige. Funktionen ”Synes godt om” kan være med til at understøtte de værdier, eleverne før har kommunikeret ved fysisk tilstedeværelse. Eleverne behøver ikke at vente til næste skoledag med at få anerkendelse og kommentarer på grund af for eksempel nyindkøbte ting eller oplevelser.

Efter den generelle samtale om Facebook, introducerer jeg begrebet *selvfremstilling*, og hvordan det foregår både offline og online. Jeg spørger til, hvordan eleverne er sammen med henholdsvis deres bedsteforældre og venner:

H: Jeg er nok lidt mere englebarn sammen med bedsteforældrene

L: Hvorfor?

H: Jeg vil gerne have de kan lide mig

L: Hvad med vennerne?

H: De er bare venner (.) de kan skiftes ud

L: Det er rigtigt det kan bedsteforældre ikke (.) Hvordan er I så når I er sammen med jeres venner?

A: Ret afslappet

S: Mere udadvendt tror jeg, lidt mere ung (.) nej det kan jeg ikke forklare

Eleverne er tydeligvis bevidste om, at de opfører sig forskelligt i forskellige sammenhænge. Senere i dialogen siger en elev: ”Jeg synes jeg er den samme (.) måske opfører man sig bare lidt forskelligt”. Her har eleven fat i en væsentlig pointe i forhold til, at man indtager forskellige positioner i forskellige sammenhænge. Eleven har en oplevelse af grundlæggende at være den samme over tid og eleven indtager forskellige sociale positioner alt efter konteksten. Herefter går vi videre til *Identitet, profil og image*:

L: Identitet, profil og image (.) Identitet, det er den jeg er (.) hvem er jeg. Det kan måske godt lige være lidt svært at svare på, især i teenageårene (.) Så har vi en profil på nettet, måske flere. Hvordan er det så man præsenterer sig selv på nettet? Hænger det sammen med den man er i virkeligheden?

E: Nej det synes jeg ikke

L: Det synes du ikke?

E: Nej (.) det ved jeg ikke, ikke altid

L: Eller fremstiller man sig selv som en anden på nettet? Og så Image, hvordan bliver man så set af andre mennesker? (.) Fx her i klassen eller på nettet. Bliver man set som den udadvendte eller den generte? Og hænger det så sammen med hvordan man faktisk selv er? Det er jo ikke sikkert (.)

Der kan her drages en parallel til den førnævnte sociale identitet, som knytter sig til begrebet image, idet det er sådan, man bliver opfattet af andre. Elev E synes ikke altid, at den måde, man præsenterer sig selv på hænger sammen med den, man i virkeligheden er. Elev E har dog svært ved at sætte ord på, hvad hun mener. I den forbindelse vil jeg kort inddrage Jürgen Habermas til at vise, at der er sket en transformation og et brud på offentlighedsbegrebet. Offentligheden er gået fra et *kulturræsonnerende* til *kulturkonsumerende* publikum. I bogen *Borgerlig offentlighed* (Habermas, 1975) beskriver Habermas, at den litterære offentlighed, i takt med udviklingen inden for medier, er blevet erstattet af et kulturkonsumerende publikum:

”Den <<kultur>> som utbres gennem massemedia er nemlig en integrationskultur: ikke bare integrerer den information og resonnement, dvs. at publicistiske former integreres med den psykologiske skønlitteraturs litterære former til underholdning og <<livshjelp>> bestemt af <<human interest>>; den er samtidig elastisk nok til å assimilere elementer fra reklamen [...]” (Habermas, 1975 p. 163).

Mediernes kulturformidling har ikke kun en informations- og ræsonnerende form men også et aspekt af underholdning og reklame. Habermas anser dette som et forfald. Han er en af de første, der gør opmærksom på, at der er en transformationsproces i gang. Det er bemærkelsesværdigt, at hans tanker er skrevet 50 år før underholdningsprogrammer som for eksempel X-factor og Paradise Hotel. På den måde er hans analyse skarp, men jeg vil ikke tilslutte mig hans kritiske standpunkt og beskrive det som et forfald. Men det er interessant at betænke, at der ikke længere stilles spørgsmålstegn ved at offentliggøre det private. Dette sker i særdeleshed på Facebook, hvor det er blevet naturligt at offentliggøre det private. Her performer brugerne på en særlig måde, som er mere eller mindre indforstået. Der kan argumenteres for, at vi er gået fra en ræsonnementskultur til en performativ kultur. Her handler det mere om performans, end det handler om at nå frem til det sande argument. Dialogen på klassen kommer ikke til at handle om denne iscenesættelse - og det er ærgerligt. Det ville være interessant at indlede en diskussion, der kunne tage udgangspunkt i, om eleverne mener, at vi i dag overskrider grænsen for offentliggørelsen af det private.

Jeg vil nu bevæge mig tilbage til undervisningssituationen, hvor vi går videre til *Autentisk profil, anonym profil og avatar* i prezi-præsentationen:

L: Meningen med Facebook er jo, at det skal være så autentisk som muligt. Og så er der de her datingsider. Hvad kendetegner sådan nogen datingprofiler her? (.) I forhold til Facebook måske? (.) Hvad er forskellen?

R: Man ville nok ikke udstille sig selv på samme måde på Facebook, hvor alle ens venner er

L: Hvorfor ville man ikke det?

R: Der kan man jo også have familie og nogle gode venner

L: Ja det har du da ret i

A: Man snakker også på en anden måde

L: Man snakker på en anden måde, ja inde på datingprofiler eller hvad?

A: Ja det ved jeg ikke, men det kan godt være, jeg tror det

L: Hvilken anden måde?

A: Det ved jeg ikke helt

Elev R er bevidst om modtagerpositionen på Facebook, hvor store dele af hendes omgangskreds og familie er. Hun er altså bevidst om, at på Facebook skal man fremstå så autentisk som muligt. Elev A går videre til at tale om kommunikation. Han har svært ved at sætte ord på, hvordan man kommunikerer forskelligt på henholdsvis Facebook og datingsider. Grunden til dette kan være, at A ikke har noget begrebsapparat til at udtrykke sig med. Det ville være oplagt at tale eksplicit om modtagerpositioner. Som jeg har nævnt i analysen af *Det Digitale Spejl* i afsnittet Faglig profil, er der forskellige modtagerpositioner på de to netværkssider. Det er åbenlyst, at man vil henvende sig forskelligt til henholdsvis en ven og en fremmed. På begge netværkssider er der fokus på at skabe kontakt og størstedelen af kommunikationen er præget af *fatisk* funktion (Bundsgaard, 2009 p. 79). Det kunne være interessant at få uddybet, om eleverne har oplevet nogle, der har problemer med genkendelse i forhold til Facebook, hvor de eventuelt udstiller sig selv for meget, jævnfør ovenstående diskussion om den performative kultur.

Vi går videre til at snakke om avatar og får afklaret, hvad det betyder og indebærer. Eleverne kommer med flere eksempler på avatar-profiler, og hvordan de bruges. Animationsfilmen vises og herefter diskuteres, hvilken slutning vi skal se. Ved afstemning vælger eleverne den slutning, hvor Klavs fortæller sandheden. Vi ser også den version af slutningen, hvor Klavs fortæller en løgn. Det var tydeligt, at eleverne fandt animationsfilmen useriøs og fjollet, hvilket havde en afsmittende effekt på diskussionen bagefter. Jeg spørger, om eleverne har prøvet at stå i et lignende valg, om de har prøvet at overdrive? Flere af eleverne har prøvet at lyve om deres alder, og de fleste har gjort det på grund af aldersbegrænsningen på Facebook. Flere elever påpeger, at det der sker for Klavs, er for overdrevet. På den baggrund får vi ikke en konstruktiv dialog om, hvor ærlig man skal være på sin profil, og hvor ærlig man skal være, når man kommunikerer på nettet.

Den næste overskrift i prezi-præsentationen er *Hvilken type er du?* Eleverne læser skiftevis de forskellige typer, man kan fremstå som på Facebook, højt. Vi går herefter videre til *Klassens status*:

L: Okay jeg kunne godt tænke mig at høre hvad I tænker (.) hvilken type er I?

S: Jeg er selvironikeren (.) kun fordi jeg godt kan lide at skrive, hvad der har været dumt og sådan

N: Jeg er den stumme

K: Den stumme

L: P?

P: Jeg ved ikke hvad jeg skulle skrive

L: Så du er nok også den stumme?

P: Ja det er jeg

L: M (.) hvem er du?

M: Jeg tror jeg er den stumme (.) jeg er bange for, at statusopdateringen vil stå alene. (.) At der ikke er nogen, der kommenterer på den

L: Ja så er det lidt tamt. Ja (.) Man vil måske helst, at man laver en statusopdatering, så der er nogen der kommenterer på den eller synes godt om den (.) Selvfølgelig kan man ikke puttes ind i en boks og man kan godt være flere typer på én gang (.) Man kan skrive noget forskelligt fra gang til gang.

Eleverne leger og afprøver deres selvfortælling, når de opbygger deres profil og kommunikerer. Ifølge Giddens er denne selvfortælling et vilkår, eleverne må forholde sig til. Ved at eleverne for eksempel tilmelder sig bestemte fangrupper og ytrer bestemte statusopdateringer, tegner de et billede af, hvem de er. Eleverne må skabe deres egne fortællinger, og et vigtigt aspekt at påpege i denne sammenhæng er, at det i høj grad også handler om at få andre til at anerkende disse fortællinger. Elev M vil helst undgå at lave statusopdateringer, fordi hun er bange for, at der ikke er nogen, der vil kommentere den. Med udgangspunkt i Giddens kan man sige, at eleverne gennem deres kommunikation i blandt andet sociale medier udvikler og skaber deres selvidentitet og bekræfter deres tilhørsforhold til dette fællesskab. Eleverne er i dag selv ansvarlige for at skabe og opretholde deres selvidentitet, og det kræver en konstant refleksion, idet de skal forholde sig refleksivt til alle de input, de modtager og være i stand til at vælge til og fra. Den sociale identitet kan ligeledes bruges i denne sammenhæng. Den sociale identitet opbygger og udvikler eleverne i dag også på internettet, hvor de spejler sig i hinanden. Den sociale identitet afhænger af andres anerkendelse og er indlejret i sociale relationer.

Eleverne laver herefter en opdatering på Facebook, der passer til den type de gerne vil være, hvilket der går lang tid med. Eleverne er meget optaget af, at det er spændende at få lov til at gå på Facebook i en dansktime, hvilket flytter fokus sig fra selve opgaven. Alle elever siger deres statusopdatering højt og jeg samler efterfølgende op:

L: Meningen med øvelsen var, at hver eneste gang man laver sådan en opdatering, så signaler man også, hvem man er (.) Hvilken type man måske er (.) Det er det her med identitet, hvordan man gerne vil fremstå (.) Har man ikke noget imod at være lidt selvironisk, eller vil man hellere fremstå sej og cool? (.) Jeg vil gerne høre jeres mening, når I skriver de her statusop-

dateringer, har I så tænkt over, om I fremstår som en bestemt type på Facebook? Har I tænkt over det?

Flere: Nej

H: Jeg skriver nok mest småkagebagerstatus

L: Har du tænkt over, hvordan du så fremstår, når du skriver sådan en småkagebagestatus?

H: Ikke rigtigt, jeg gør det bare.

Eleverne har ikke tænkt over, hvordan de fremstår gennem deres statusopdateringer, hvilket yderligere understreger, at en dialog om deres selvfortællinger ville være udbytterig. Jævnfør Giddens, kan det være svært at skabe en god selvfortælling – signalerer man det, man ønsker?

Eleverne arbejder herefter videre i grupper med at finde fem kendetegn ved en god Facebookprofil. Herefter samler vi op på klassen og hører de forskellige bud fra grupperne, hvor budene centrerede sig om de samme kendetegn. Klassens samlede bud på fem kendetegn ved en god Facebookprofil er, som følger:

1. Godt og vellignende profilbillede
2. Brugbar information - ikke for meget!
3. Vær ærlig
4. Spændende billeder
5. Ikke skrive noget dumt - noget du senere kan fortryde.

Disse bud lægger op til en yderligere konkretisering af det at skabe en profil, og hvad der udgør en god profil og hvorfor. Hvor går grænsen i forhold til for meget information, og hvad indebærer spændende billeder? Det ville være oplagt at tage udgangspunkt i autentiske profiler og herudfra diskutere, hvorvidt de fremstår som gode profiler og i så fald hvorfor eller hvorfor ikke.

Efter disse to lektioner evaluerede jeg undervisningen, og elevernes læringsudbytte kom op til overvejelse. Jeg har i afsnittet Vurdering af læremidlet *Det Digitale Spejl* vurderet læremidlet i sig selv. I det følgende afsnit vil jeg reflektere over min undervisningspraksis og det iscenesatte læremiddel.

Evaluering af læringseffekt

I dette afsnit vil jeg evaluere læringseffekten samt reflektere over *Det Digitale Spejl* som et bidrag til at udvikle elevernes identitet og kompetencer. Til indsamling af viden om læremidlets læringseffekt benytter jeg egne logbogsnotater og transskriberingen af de to lektioner.

Som lærer er jeg styret af min undervisningsplan, hvor jeg har som mål, at vi skal nå igennem prezi-præsentationen på de to lektioner. Det bevirker, at jeg flere gange overser nogle interessante pointer og emner, vi kunne tage på klassen, som jeg har påpeget i ovenstående. Læremidlet bliver for

styrende. Et af målene var, at eleverne skulle blive bevidste om den selvfortælling, de blandt andet skaber via Facebook. Vi berører emnet, men det fremstår overfladisk. Det er endvidere vanskeligt at evaluere, om eleverne er blevet bevidste om deres selvfortælling.

Det Digitale Spejl hviler på et grundlag af elevernes hverdagserfaringer og har en hverdagserfarings-orienteret didaktik (Nielsen, 1994 p. 36). Denne position tager udgangspunkt i elevinteresser og elevforudsætninger, og indholdet i denne position skal hjælpe eleverne med umiddelbare orienterings- og handlemuligheder på baggrund af deres hverdagserfaringer. Eleverne færdes på de sociale medier i fritiden og opnår hermed erfaringer, hvortil der knytter sig uformelle læringsprocesser. På den baggrund har eleverne ofte et indlevet forhold hertil, og der lægger derfor en pædagogisk udfordring i at inddrage sociale medier i undervisningen. Eleverne er, som beskrevet, meget optaget af, at de pludselig må gå på Facebook i undervisningen. Det er en uvant situation for dem, at der drages noget fra deres fritidssfære ind i undervisningen. Det bevirker fokus flytter sig fra selve opgaven. Ved at tage udgangspunkt i den hverdagserfarings-orienterede didaktik, uden nødvendig tilknytning til et undervisningsindhold, kan det problematiseres på hvilken måde, læremidlet skal legitimere sin tilstedeværelse i skolen. Det kan man ligeledes diskutere ud fra Klafkis forestilling om den dobbeltsidige åbning.

Læreren skal bidrage til elevernes dannelse ved at præsentere dem for et materialt indhold. Klafki understreger, at målet med undervisning ikke blot er at kunne noget, men også at vide noget. Den materiale side i undervisningen er semioffentlige tekster. Den formale side er den kommunikative del af netværkskompetencen. Det står efterfølgende klart, at den formale side har haft størst vægtning, idet der har været meget fokus på tage udgangspunkt i elevernes erfaringer. Undervisningen har sociale medier som indhold, og disse har i forvejen en betydning for eleverne. Udfordringen bliver ikke at knytte an til det fundamentale, men i stedet at åbne væsentlige kategorier til forståelse af emnet, som rækker ud over elevernes uformelle læringsproces. I den formelle læringsproces skal undervisningen åbne verden for eleverne. Ifølge Klafki skal undervisningens indhold, som nævnt, være eksemplarisk. Ved at inddrage sociale medier åbner det op for, at eleverne bliver bevidste om genren semioffentlige tekster og forskellen på mundtlig og skriftlig kommunikation. Selvom læremidlet, som nævnt, lægger op til at italesætte og reflektere over de tekster, eleverne producerer og læser på internettet, vurderer jeg, at det kræver yderligere didaktiske overvejelser for, at eleverne bliver bevidste om deres kommunikation. Undervisningen skal rumme en tydeligere bevidstgørelse af elevernes egen kommunikation, hvor der er fokus på, hvilken genre de skriver i, hvem de henvender sig til og hvilke virkemidler der er i genren (Bundsgaard, 89). En undervisning om sociale

medier skal gøre det tilsyneladende velkendte fremmed for eleverne, hvilket tilsyneladende ikke sker i de to lektioner.

I de to undervisningslektioner kom vi omkring identitetsbegrebet, hvortil der knytter sig begreberne profil og image. Jeg vurderer, at denne gennemgang blev for flygtig for eleverne. I og med de sociale medier fylder så meget i elevernes hverdag, indgår de, som tidligere påpeget, som en vigtig del af elevernes identitetsudvikling. Skolen som institution har elevernes identitetsudvikling som et overordnet mål, hvilket kan ses i folkeskolens formålsparagraf. Skolen skal fremme ”den enkelte elevs alsidige udvikling” (Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, 2009). Det er svært at have identitetsudvikling som mål for en konkret undervisningssituation, da dette mål på mange måder er komplekst og vanskeligt at evaluere. Men jeg kan håbe på, at en undervisning, der rummer faglige mål kan bidrage til deres identitetsudvikling. Hertil skal igen understreges, at faglighed, udvikling af kompetencer og identitet hører sammen.

Det står dog nu klart, at undervisningen på flere måder kunne optimeres. Jeg er i høj grad blevet bevidst om, at en undervisningsplan ikke nødvendigvis behøves at blive fulgt, idet den kan være en barriere for elevernes læring. Jeg vil fremadrettet reflektere over, hvor styret jeg skal være af min egen undervisningsplan. Jeg vil overveje, om det ikke er mere udbytterigt at gå mere i dialog med eleverne og give plads og tid til at få nogle bestemte emner og begreber udfoldet mere. Som nævnt, kunne en dialog om identitet, profil og image være givende for elevernes forståelse for begrebet *selyfremstilling*. Dette kunne yderligere udfoldes gennem forskellige aktivitetsformer, hvilket kunne være individuel skrivning eller diskussion med sidemanden. Som påpeget i analysen af læremidlet, ville eleverne på den måde få vendt deres tanker og ville være bedre rustet til at indgå i en dialog på klassen efterfølgende. Endvidere ville en opsamling være gavnlig, idet vi kunne finde ud af, hvad vi konkret nåede frem til. Som påpeget i analysen af læremidlet er principper om evaluering ikke medtænkt.

Jeg vurderer, at *Det Digitale Spejl* er et konstruktivt tiltag i arbejdet med sociale medier i skolen, men det kræver yderligere didaktiske overvejelser i forhold til at udvikle elevernes kompetencer og digitale dannelse. Dette vil jeg udfolde nærmere i kapitlet Handleperspektiv, men først vil jeg diskutere danskfagets identitet.

Diskussion af danskfagets identitet

Jeg vil i dette kapitel diskutere danskfagets identitet for at belyse, hvorfor det er skolens opgave at forholde sig til sociale medier i undervisningen. Danskfagets mål ses i lyset af skolens overordnede opgave, hvilket jeg i det følgende ligeledes forholder mig til.

En kompetenceorienteret tilgang til faget, som den fremstilles hos Bundsgaard, fokuserer på elevernes fremtid snarere end fagets fortid (Bundsgaard, 2009 p. 17). Det er dog væsentligt at have en viden om fagets fortid for at kunne diskutere og se faget i en fremtidsramme. Det er relevant, fordi vi som lærere må positionere os, og vi skal reflektere over, hvordan vi begrundet det indhold og de metoder, vi anvender i undervisningen.

Danskfagets formål er ifølge *Fælles Mål*, at undervisningen skal udvikle elevernes personlige og kulturelle identitet samt fremme elevernes indlevelsesevne og forståelse. Dette skal ske gennem en forståelse af sprog, litteratur og andre udtryksformer (Undervisningsministeriet, 2009 p. 3). Ifølge *Fælles Mål*, er kernen i dansk altså sprog, litteratur og andre udtryksformer. Sproget udgør det grundlag, som litteraturen hviler på, og på den måde sker der en sammenblanding af kategorierne (Carlsen, 2010 p. 20). Et indhold med udgangspunkt i sociale medier har ligeledes relation til sprogets pragmatik. Nyboe mener, at det fundament, som skolen hviler på, stadig tager udgangspunkt i en skriftsproglig og litterær dannelsestradition (Nyboe, 2009 p. 77). Med udgangspunkt i Bundsgaard kan man argumentere for, at danskfaget er ved at udvikle sig til et multimodalt fag: ”Danskfagets kerne er altså at bidrage til at eleverne udvikler en række kompetencer gennem arbejde med tekster i givne genrer og produceret i givne modaliteter” (Bundsgaard, 2009 p. 19). De tekster, der opstår på de sociale medier, er også en del af det udvidede tekstbegreb, som avisartikler, reklamer og breve er det. Disse nye genrer kræver nye didaktiske overvejelser.

Fritidens mediebrug er i lang tid blevet opfattet som en modsætning til det, der er skolens opgave (Nyboe, 2009 p. 177). I dagens netværkssamfund må dette være til diskussion, og jeg ser et stort potentiale i at inddrage sociale medier i undervisningen og gøre dem til genstand for en formel læringsproces. Som nævnt indledningsvis bruger eleverne dagligt de sociale medier, og disse er indvævet i vores kommunikation og vores fællesskaber. Ud fra *Fælles Mål 2009 – It- og mediekompetencer i folkeskolen* kan man argumentere for, at skolen *skal* inddrage elevernes uformelle læringsprocesser i forhold til web 2.0:

”Børn og unges formelle og uformelle tilstedeværelse i web 2.0-omgivelser betyder, at skolen fremover skal kunne rumme disse uformelle kompetencer og støtte eleverne i tilegnelsen af en digital og tidssvarende dannelse” (Undervisningsministeriet, 2010 p. 5).

Med ordet ”tidssvarende” understreges det, at skolen skal tage højde for samfundsudviklingen, og skolen skal udvikle elevernes kompetencer, så de kan begå sig i det senmoderne samfund, der er præget af netværk. Skolens opgave skal revurderes i lyset af disse nye medier og et vigtigt tiltag i den sammenhæng er netop *Fælles Mål 2009 – It- og mediekompetencer i folkeskolen*.

Som tidligere belyst er der en sammenhæng mellem sociale medier og selvidentitet, hvilket, fra mit synspunkt, understreger vigtigheden af at drage sociale medier ind i undervisningen. Det er stadig til diskussion, hvordan eleverne kan udvikle deres selvidentitet og kompetencer i mødet med det fiktive. Det er stadig væsentligt at forholde sig til mødet mellem elevernes forventninger og erfaringer i forhold til det fiktive. Det er stadig væsentligt at forholde sig til, hvordan eleverne spejler sig i en karakter i en bog. Men nu skal læreren også forholde sig til, hvordan eleverne tegner digitale spejlbilleder på internettet, og hvordan de her udvikler deres selvidentitet. Som nævnt indledningsvis mener jeg, at skolen skal danne alsidigt og skal rumme mennesket i sin helhed. Dansk skal bidrage til at udvikle elevernes identitet gennem et indhold, som i denne sammenhæng er sociale medier. Som belyst i ovenstående afsnit, Evaluering af læringseffekt, må det dog ikke ske på bekostning af den materiale side, idet et indhold først bliver kategorialt dannende, når det rummer både den formale og materiale side. Jeg vil i det følgende inddrage Klafkis tanker om de *epokale nøgleproblemer* til yderligere at belyse, hvorfor skolen skal forholde sig til sociale medier i undervisningen.

De epokale nøgleproblemer giver mulighed for, at eleverne får indsigt i både fortidige, samtidige og fremtidige problemstillinger (Klafki, 2001 pp. 73 ff.). Sociale medier som indhold lægger sig op ad Klafkis fjerde nøgleproblem omhandlende farer og muligheder ved de nye styrings-, informations- og kommunikationsmedier. Disse nye medier rummer, ifølge Klafki, både potentielle problematikker og samtidig nye muligheder. Klafki uddyber det med, at eleverne skal kunne reflektere over, hvordan medierne påvirker mennesker, og hvordan brugen af medierne kan få sociale konsekvenser (ibid., p. 77). I beskrivelsen af det fjerde nøgleproblem lægger Klafki sig op af det ideologikritiske mediesyn, idet han mener, at eleverne skal opbygge et selektivt og kritisk beredskab. Det er væsentligt at påpege, at Klafki, med dette fjerde nøgleproblem, ikke forholder sig specifikt til sociale medier, da disse først er opstået senere. Klafki understreger dog, at det er en såkaldt problemkanon, der vil ændre sig i fremtiden (ibid., p. 78). Der er ikke tvivl om, at de sociale medier forandrer kommunikationen mellem mennesker. Det betyder, at den skriftlige kommunikation, som foregår på blandt andet sociale medier, må inddrages i undervisningen, hvis målet er udvikling af netværkskompetence og elevernes digitale dannelse.

Jeg har i dette kapitel diskuteret danskfagets identitet og argumenteret for, hvorfor det er skolens opgave at forholde sig til sociale medier i undervisningen. Jeg vil i det følgende forholde mig kritisk til min undersøgelsesmetode.

Metodekritik

Jeg har valgt at indsamle min empiri ud fra en kvalitativ metode, herunder en deltagende observation. En positionering, hvor man selv er aktør, er vigtig at have in mente til analysen af data, hvormed beskrivelserne alt andet lige bliver påvirket af min subjektivitet. Undersøgelsesfeltet er afgrænset til én klasse på én skole. Iscenesættelsen af læremidlet i for eksempel to klasser ville give et bredere perspektiv på min undersøgelse. Undersøgelsesfeltet er endvidere afgrænset til to lektioner, hvilket giver en snæver ramme til at evaluere på elevernes læring. Udvikling af elevernes identitet og kompetencer må ses i et større og bredere perspektiv, der ikke kan afgrænses til to lektioner. I forhold til omfanget af min undersøgelse, finder jeg dog denne afgrænsning nødvendig. Jeg har valgt at zoome ind på en specifik undervisningssituation for at give et dybere perspektiv, der ikke ville kunne udfoldes til en undersøgelse af et helt undervisningsforløb. En metode til at indsamle viden om læremidlets læringseffekt kunne endvidere bestå i en afsluttende evalueringssamtale med fokus på elevernes syn på læremidlet.

Jeg vil i næste kapitel konkludere på opgaven i forhold til opgavens undersøgte problemstilling.

Konklusion

I opgavens teoretiske grundlag, de empiriske undersøgelser og diskussionen i det foregående kapitel ligger der en argumentation for, at skolen skal forholde sig til sociale medier i undervisningen. De sociale medier, herunder blandt andet Facebook, influerer samfundet og mennesket. Eleverne har gennem en uformel læringsproces i deres fritid opnået en viden om sociale medier og denne viden skal skolen bygge videre på. Vi er ifølge Bay blevet netværksmennesker, og ifølge Castells er samfundet blevet et netværkssamfund. Dette fordrer, at undervisningen tager højde for samfundsudviklingen og den menneskelige kommunikation, som i dag, i høj grad, foregår på internettet. Hvilke udfordringer og hvilke konsekvenser denne kommunikation rummer, er væsentlig at belyse i forhold til udviklingen af elevernes netværkskompetencer. Målet med netværkskompetencen er, at eleverne bliver i stand til at håndtere mulige udfordringer, som de møder i deres nuværende og fremtidige liv. Udvikling af kompetencer og identitet hører sammen, idet eleverne også udvikler sig

på det personlige plan, når de udvikler kompetencer. Det sammenfatter Nyboe i begrebet digital dannelse.

Eleverne på sluttrinnet står endvidere overfor den udfordring, at skulle udvikle en sund identitetsfølelse. Hos Giddens forstås selvidentitet grundlæggende som en selvbiografi, hvori menneskets refleksive selvfortolkning kommer til udtryk. I det senmoderne er vi tvunget til at forholde os til vores egen fortælling, og eleverne skaber blandet andet deres selvfortælling gennem sociale medier. Med udgangspunkt i Habermas kan der argumenteres for, at vi er gået fra en ræsonnementskultur til en performativ kultur, hvilket understreger vigtigheden af at gøre eleverne bevidste om deres selvfortælling. Dette fordrer en refleksion over handlinger og kommunikation på for eksempel Facebook.

Ud fra analysen af *Det Digitale Spejl* og ud fra min evaluering af læringseffekten kan det konkluderes, at hvis man som lærer skal inddrage sociale medier i undervisningen med henblik på at udvikle elevernes identitet og kompetencer, er det vigtigt, at undervisningen rummer en tydelig bevidstgørelse af elevernes egen kommunikation. Jeg har gennem min analyse vist, at intentionen med *Det Digitale Spejl* er, at eleverne bliver bevidste om deres selvfortælling og at de udvikler deres netværkskompetence. Læremidlet lægger ikke op til at inddrage eksemplariske tekster, hvilket jeg vurderer, kunne være med til at bevidstgøre eleverne om deres kommunikation. Herved ville undervisningen i højere grad tage højde for Klafkis teori om den dobbeltsidige åbning. Jeg kan konkludere ud fra min undersøgelse af egen praksis, at undervisningen tog udgangspunkt i elevernes erfaringer, hvor den formale side trådte tydeligere frem end den materiale. Læreren skal endvidere være bevidst om at give plads og tid til at udfolde emner og diskussioner, som nødvendigvis må dukke op på klassen.

Jeg vil i det følgende afsnit, med afsæt i min konklusion, reflektere over, hvilke muligheder der er for at udvikle og kvalificere en undervisning omhandlende sociale medier.

Handleperspektiv

Det ville være oplagt at arbejde eksplicit med forskellen på skriftlig og mundtlig kommunikation. Grænserne mellem skriftlig og mundtlig kommunikation er flydende, når det drejer sig om semiof-fentlige og private tekster. Hvad betyder det for vores skriftlige kommunikation, når vi ikke har mulighed for at bruge vores kropssprog, intonation og mimik? På den baggrund er de såkaldte smilies opstået, men de fungerer kun i symbolsk form. Indholdet i undervisningen kunne tage udgangs-

punkt i elevernes egne tekster, eller læreren kunne udvælge nogle eksemplariske eksempler. Målet er, at eleverne reflekterer over brugen af funktionerne på Facebook.

De forskellige statusopdateringer, der optræder på Facebook, knytter sig, som nævnt, til forskellige sproghandlinger. En analyse af disse sproghandlinger kunne være med til at bevidstgøre eleverne om, hvordan de sætter deres aftryk via Facebook. Dette fordrer en grundig gennemgang af de forskellige sproghandlinger, så eleverne på egen hånd kan identificere disse. En kvalificering af praksis kunne endvidere tage afsæt i evnen til selvbestemmelse. Selvbestemmelse er en af de tre grundlæggende evner, som eleverne, ifølge Klafki, må besidde. Eleverne kunne arbejde sig frem til evnen selvbestemmelse på baggrund af en diskussion om den performative kultur. Diskussionen må tage udgangspunkt i elevernes egne holdninger, hvilket yderligere fordrer en evne til argumentation.

Jeg afrunder min opgave ved at belyse, hvilke udfordringer, der kan være for læreren ved at inddrage sociale medier i undervisningen.

Perspektivering

Det er en kendsgerning, at de afsluttende FSA-prøver i dansk har fokus på fiktive/poetiske tekster og offentlige tekster. Jeg har erfaret gennem mine praktikperioder, at lærerne på sluttrinnet har som mål at nå igennem alle de tekster, som FSA-prøverne kræver, at eleverne har et genrekendskab til. På den baggrund bliver det en udfordring for læreren, i forhold til dette mål, også at inddrage for eksempel semioffentlige og interaktive tekster. Endvidere kan lærerens manglende viden om sociale medier og medier generelt være en af grundene til en nedprioritering i skolen. Sociale medier er et nyere fænomen, og *Det Digitale Spejl* er ligeledes et nyt læremiddel, hvilket kan være en af grundene til, at læreren fravælger disse til fordel for allerede kendte tekster og læremidler. Der findes ikke mange didaktiske læremidler, der omhandler sociale medier, og denne mangel kan give læreren en didaktisk udfordring.

Sociale medier findes i mange varianter og udviklingen går stærkt. For nogle år siden var det netværkssiden Arto, der var de unges foretrukne sociale medie. Om nogle år er det muligvis et andet socialt medie end Facebook, der dominerer. Dette understreger, at læreren til stadighed må forholde sig til den aktuelle samfundsudvikling.

Litteratur

- Andersen, G.B. & Boding, J. (2010): *Professionsbacheloropgaven i læreruddannelsen*. Frederiksberg: Dafolo.
- Bay, M. (2009). *Homo conexus – netværksmennesket*. Kbh.: Gyldendals Business.
- Bundsgaard, J. et al. (2009). *Kompetencer i dansk*. Kbh.: Gyldendal.
- Carlsen, B. B. (2010). *Genredidaktik – som en flerfaglig ressource i dansk*. Aarhus: Klim.
- Castells, M. (2003). Konklusion: netværkssamfundet. I: M. Castells, *Netværkssamfundet og dets opståen. Informationsalderen: Økonomi, samfund og kultur*, bd. 1. pp. 431-438. Kbh.: Hans Reitzel.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Graf, S. T. & Skovmand, K. (2004). *Fylde og form*. Aarhus: Klim.
- Habermas, J. (1975). *Borgerlig offentlighed*. Kbh.: Fremad.
- Hansen, J. J. (2010). *Læremiddellandskabet*. Kbh.: Akademisk.
- Iversen, G.B. et al. (2002). *Mediedidaktik*. Frederiksberg: Dansklærerforeningen.
- Jerlang, E. (Ed.). (1999). Om udviklingsbegrebet I: E. Jerlang, *Udviklingspsykologiske teorier* (3. ed.). pp. 11-31. Kbh.: Hans Reitzels.
- Jørgensen, C. R. (2008). Hvad er identitet? I: C. R. Jørgensen, *Identitet - Psykologiske og kultur-analytiske perspektiver*, pp. 28-79. Kbh.: Hans Reitzels.
- Klafki, W. (2001). *Dannelsesteori og didaktik – nye studier*. Aarhus: Klim.
- Kristensen, H. J. (2007). Undervisnings- og arbejdsmønstre. I: H. J. Kristensen, *Didaktik og pædagogik*, pp. 122-146. Kbh.: Gyldendal.
- Kristiansen, T. et al. (1998). Pragmatik – sprog i brug. I: T. Kristiansen et al., *Dansk sproglære*. Kbh.: Dansklærerforeningen.
- Luhmann, N. (2010). *Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Nyboe, L. (2009). *Digital dannelse*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Rønn, C. (2006). Metateori og metodologi. I: C. Rønn, *Almen videnskabsteori for professionsuddannelserne*, pp. 271-289. Kbh.: Alinea.
- Sørensen, B. H. (2011). Børn, unge og medier. I: J. Asmussen (Eds.), *Digitalt dansk*, pp. 89-107. Kbh.: Academica.
- Sørensen, B. H. et al. (2010). *Skole 2.0*. Aarhus: Klim.
- Undervisningsministeret. (2010). *Fælles Mål 2009 – It- og mediekompetencer i folkeskolen*. (Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie; 5)(Faghæfte 48).
- Undervisningsministeret. (2009). *Fælles Mål 2009 – Dansk*. (Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie; 3)(Faghæfte 1).

Hjemmesider og elektroniske dokumenter

Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (2009). Lovbekendtgørelse nr. 593 af 24. juni 2009 (gældende). Lokaliseret den 1. juli 2013 på:

<http://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=133039>

Center for Digital Pædagogik et al. (s.a.). *Det Digitale Spejl*. Lokaliseret den 4. juni 2013 på:

<http://www.detdigitalespejl.dk>

Center for Digital Pædagogik et al. (s.a.). *Lærervejledning*. Lokaliseret den 4. juni 2013 på:

<http://www.detdigitalespejl.dk/fileadmin/Filer-til-download/Laerervejledning.pdf>

Dansklærerforeningen (2011, 2. november). *Det Digitale Spejl*. Lokaliseret den 4. juni 2013 på:

http://mit.dansklf.dk/Nyheder/2011/4kvartal/Det_digitale_spejl.aspx

Larsen, M. C. (2009). *Sociale netværkssider og digital ungdomskultur. I: Mediekultur 47*. Lokaliseret den 14. juli 2013 på: http://vbn.aau.dk/files/18857785/Larsen_2009.pdf

Larsen, M. C. (2010). *Unge og online sociale netværk - En neksusanalytisk undersøgelse af medierede handlinger og offentlige diskurser*, pp. 124-125. Aalborg: Aalborg Universitet. Ph.d-afhandling. Lokaliseret den 14. juli 2013 på:

http://malenel.files.wordpress.com/2010/09/ph-d-afhandling_malene-charlotte-larsen.pdf

Medierådet for Børn og Unge (2009). *Digitalt Børne- og Ungdomsliv anno 2009*. Lokaliseret den 14. juli 2013 på: <http://www.emu.dk/webetik/dokumenter/Digitalt-Borne-og-Ungdomsliv-anno-2009.pdf>.

Wikipedia. (2012). Facebook. Lokaliseret den 4. juli 2013 på:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Facebook>